

НУЛЬОВА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ: ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

Ковальова О. В., Пальшков К. Є.

Метою статті є дослідження сучасного стану та можливих напрямів формування нульової толерантності до будь-яких проявів домашнього насильства щодо дітей в Україні на підставі аналізу правових та соціальних норм.

Проаналізовано співвідношення термінів «нульова толерантність» та «нетерпиме ставлення», в результаті чого зроблено висновок, що в контексті домашнього насильства щодо дітей вони є синонімічними щодо своєї суті і передбачають неприпустимість виправдань будь-яких проявів насильства щодо дітей за будь-яких умов (тобто незалежно від поведінки дитини).

На підставі аналізу міжнародних стандартів та національного законодавства наголошено на закріпленні в них положеннях щодо нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства та абсолютній правовій забороні домашнього насильства щодо дітей.

В результаті аналізу сучасних соціологічних досліджень та опитувань акцентовано увагу на тому, що нульова толерантність до будь-яких проявів насильства щодо дітей ще не сформована в суспільстві в цілому, і серед суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, в тому числі поліцейських, зокрема.

На основі комплексного підходу запропоновано напрями формування нульової толерантності до домашнього насильства щодо дітей, зокрема: впровадження навчання батьків ненасильницьким методам виховання дітей; підвищення обізнаності населення щодо протиправності насильницьких методів виховання, наявної правової заборони принижуючих гідність дитини покарань, а також відповідальності у разі її порушення; проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо форм домашнього насильства стосовно дітей з фокусом уваги на психологічне насильство та його шкоду; посилення інформаційно-просвітницької діяльності з навчання безпечним стратегіям втручання свідків в ситуацію домашнього насильства щодо дітей.

Ключові слова: нульова толерантність, нетерпиме ставлення, діти, домашнє насильство, тілесні покарання, ненасильницькі методи виховання.

Kovalova O. V., Palshkov K. Ye. Zero tolerance for domestic violence against children: legal and social aspects

The purpose of the article is to study the current state and possible directions of formation of “zero” tolerance to any manifestations of domestic violence against children in Ukraine based on the study of legal and social norms.

Authors analyze the correlation between the terms “zero tolerance” and “intolerant attitude” and concludes that in the context of domestic violence against children they are synonymous in their essence and imply that no justification for any manifestations of violence against children under any circumstances (i.e., regardless of the child’s behavior) is permissible.

Based on the analysis of international standards and national legislation, authors emphasize the absolute legal prohibition of domestic violence against children and the provisions enshrined in them regarding intolerance of any manifestations of domestic violence.

As a result of the analysis of modern sociological studies and surveys, authors emphasize that “zero” tolerance to any manifestations of violence against children has not yet been formed in society as a whole, and among the actors involved in preventing and combating domestic violence, including police officers, in particular.

On the basis of a comprehensive approach, authors propose areas for the formation of zero tolerance to domestic violence against children, in particular: introducing parental training in non-violent methods of childrearing; raising public awareness of the illegality of violent methods of upbringing, the existing legal prohibition of degrading punishment of children, as well as liability in case of violation; conducting awareness-raising activities among the population on the forms of domestic violence against children with a focus on psychological violence and sexual abuse.

Key words: “zero” tolerance, intolerant attitude, children, domestic violence, corporal punishment, non-violent methods of education.

Актуальність дослідження. В умовах воєнного стану діти потребують особливого захисту, і не лише від загроз з боку зовнішнього ворога,

а й від внутрішнього, зокрема рідних, які вчиняють щодо них насильство. Як відомо, війна є каталізатором багатьох наявних в країні соціальних проблем, в тому числі і домашнього насильства. Це пов'язане зокрема з підвищеним рівнем агресії, яка є однією із передумов насильства, і збільшенням рівня толерантності до неї.

В законодавстві України (ч. 7 ст. 150 Сімейного кодексу України) закріплена абсолютна заборона застосування батьками фізичних покарань дитини, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини [1]. Поміж тим, непоодинокими є випадки, коли тілесні та інші принижуючі гідність дитини покарання батьків виправдовуються як методи «виховання», в тому числі через незнання законодавства, недостатній рівень усвідомлення поняття «інші види покарань, які принижують людську гідність людини», неспроможність батьків виховувати ненасильницькими методами тощо. Все вище перелічене пов'язано безпосередньо з поняттям «нульова толерантність» до будь-яких проявів домашнього насильства щодо дітей. Фактично правові та соціальні стандарти мають певні розбіжності з цього питання, тому потребують більш ґрунтовного дослідження та синхронізації.

Огляд останніх досліджень. Питанням домашнього насильства, в тому числі і щодо дітей, присвячені наукові праці вчених з різних галузей знань, зокрема психології (Кочемировська О., Мілорадова Н., Пашко Н. та ін.), права (Блага А., Бугасць Т., Легенька М., Семікоп Н., Хавронюк М., Харитоновна О. та ін.), соціології (Бойко О., Марценюк Т. та ін.) тощо. Аналізу концепції нульової толерантності присвячені праці Бусол О., Іванової А., Bratton W., Dennis N. та інших вчених із різних наукових сфер. При цьому питання нульової толерантності до домашнього насильства щодо дітей досліджувались лише фрагментарно, в межах вивчення більш ширших питань.

Мета цієї статті полягає у тому, щоб на підставі аналізу правових та соціальних норм дослідити сучасний стан та можливі напрями формування нульової толерантності до будь-яких проявів домашнього насильства щодо дітей в Україні.

Виклад основних положень. Національне законодавство ґрунтується на принципі нульової толерантності до будь-яких проявів насильства, в тому числі і щодо дітей. Водночас, національне законодавство у сфері запобігання та протидії домашньому насильству оперує переважно терміном «нетерпиме ставлення». Термін «нульова толерантність» в національному законодавстві

зустрічається лише в Державній соціальній програмі запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 року № 145 [2] в контексті залучення чоловіків і хлопців до заходів із формування в суспільстві нульової толерантності до домашнього насильства як одного із заходів реалізації даної програми. В словнику іншомовних слів термін «толерантність» (від лат. *tolerantia* - терпимість) тлумачиться як «терпимість до чужих думок і вірувань» [3]. «Нульова толерантність» (від англ. «zero tolerance») доволі ґрунтовно досліджується в контексті поліцейської діяльності [4], де пов'язується з теорією «розбитих вікон», розробленою ще в 1982 році [5], і за своєю сутністю означає принцип боротьби з правопорушеннями, починаю від найменших їх проявів, не допускаючи розширення проблеми. Отже, на наш погляд, в контексті домашнього насильства терміни «нульова толерантність» та «нетерпиме ставлення» є синонімічними щодо своєї суті і в контексті домашнього насильства щодо дітей передбачають неприпустимість виправдань будь-яких проявів насильства щодо дітей за будь-яких умов (тобто незалежно від поведінки дитини).

Формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, є одним із завдань у сфері запобігання домашньому насильству (п. 4 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству») [6]. Безпосередньо повноваження щодо формування нетерпимого ставлення громадян до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» віднесено до компетенції державних адміністрацій регіонального рівня. При цьому діяльність всіх суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, має ґрунтуватись зокрема на забезпеченні нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства (п. 4 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [6], п. 3 Постанови Кабінету Міністрів України від № 658 [7]).

Складовою національного законодавства є також міжнародні договори, ратифіковані Україною. Так, в ст. 19 Конвенції ООН з прав дитини наголошено, що держави-учасниці вживають

всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, в тому числі і з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину [8]. Моніторинг виконання зобов'язань, прийнятих відповідно до цієї Конвенції, покладається на Комітет ООН з прав дитини. В 2008 році Комітет ООН з прав дитини видав Зауваження загального порядку № 8 «Право дитини на захист від тілесних покарань та інших жорстоких або принижуючих гідність форм покарання» [9], в якому визначив «тілесне» або «фізичне» покарання як будь-яке покарання, під час якого використовується фізична сила та має на меті заподіяти певний ступінь болю чи дискомфорту, навіть легкого. Крім того в даному коментарі наведено орієнтовний перелік діянь, які відносяться до тілесних покарань. В 2011 році Комітет ООН з прав дитини видав Зауваження загального порядку № 13 «Право дитини на свободу від усіх форм насильства» з комплексним правовим аналізом статті 19 Конвенції ООН про права дитини. В цьому документі наголошено, що жодна форма насильства щодо дітей, якою б легкою вона не була, не може толеруватись, у тому числі в сімейній сфері; забезпечення базової гідності дитини означає, що не може бути жодних компромісів у засудженні насильства над дітьми, незалежно від того, приймається воно як «традиція» чи маскується під «дисципліну». Також в ньому акцентовано увагу, що частота, серйозність шкоди та намір завдати шкоди не є обов'язковими умовами для визначення насильства, а судження дорослого про найкращі інтереси дитини не може переважати над зобов'язанням поважати всі права дитини за Конвенцією [10]. Погоджуємось з Пархоменко П.І., який зазначає, що зауваження загального порядку являють собою тлумачення положень Конвенції і принципів, закріплених в ній, вони можуть бути використані як джерело права на рівні з відповідним договором, оскільки за своєю природою створюються для виконання його положень [11, с. 26]. В своїх Заключних зауваженнях до об'єднаних 5-ої та 6-ої періодичних доповідей України Комітет ООН з прав дитини звернув увагу на те, що застосування батьками тілесних покарань, не дивлячись на їх заборону, продовжує мати місце, та закликав Україну виконувати законодавство, яке забороняє тілесні покарання, шляхом проведення загальнонаціональних інформаційно-просвітницьких кампаній та просування позитивних, ненасильницьких та заснованих на участі форм

виховання та забезпечення дисципліни дітей [12].

На заохоченні позитивних, ненасильницьких форм виховання дітей також наголошується в Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи 1666 (2004) «Про загальноєвропейську заборону тілесних покарань дітей» [13], в якій також акцентується увага на необхідності підвищення обізнаності дітей, осіб, які живуть і працюють з ними, та широкої громадськості щодо повної заборони тілесних покарань та інших форм принизливого, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження з дітьми.

Інформаційні кампанії та заходи з підвищення обізнаності суспільства мають враховувати результати соціологічних досліджень з питань запобігання та протидії домашньому насильству. В такому разі просвітницькі заходи будуть більш цілеспрямованими та ефективними. Як міжнародні акти, так і національне законодавство, наголошують на важливості проведення соціологічних досліджень, які можуть забезпечити дані стосовно поширеності, характеру, детермінантів і наслідків усіх форм насильства. Так, наприклад, відповідно до звіту масового опитування мешканців м. Одеси, проведеного нами в жовтні 2023 року в рамках проєкту «Ненасильницькі практики виховання: досвід ЄС» № 101127420 - Non-violent EPEUE-ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH, який реалізується з 2023 по 2026 роки Одеським державним університетом внутрішніх справ за підтримки Європейського Союзу в рамках програми Erasmus+ за напрямом Жана Моне, було з'ясовано, що не дивлячись на те, що щонайменше 8% респондентів безпосередньо зазначають про застосування ними тілесних покарань до дітей [14, с. 22], при певних проступках дітей більша кількість опитаних допускають застосування до них жорстоких покарань, в тому числі фізичного впливу. Так, серед таких проступків 56% опитаних зазначали крадіжку та вживання наркотиків, 37% - вживання алкогольних напоїв, 31% - небезпечну поведінку (на залізниці, будівництві, у метро, на дахах тощо), 29% - хуліганство в громадському місці, бійку, 27% - куріння, 21% - грубість по відношенню до батьків або інших старших членів сім'ї, 20% - обман вчителів, старших членів сім'ї, 10% - порушення дисципліни і прогули у школі [14, с. 30]. Це свідчить про відсутність у них «нульової» толерантності до тілесних покарань дітей.

В ст. 42 Стамбульської конвенції [15] наголошується, що культура, звичаї, релігія, традиції не повинні служити виправданням будь-яких актів насильства. Це охоплює, зокрема, заяви про те,

що постраждала особа порушила культурні, релігійні, соціальні чи традиційні норми або звичай належної поведінки. Ця норма знайшла відображення і в національному законодавстві (ч. 4 ст. 4 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [6]). Отже, аргументи особи, яка вчиняє насильство, про порушення дітьми певних правил або на традиційність застосування тілесних та інших принижуючих гідність покарань дітей не може слугувати їх виправданням. Будь-які прояви насильства щодо дітей мають мати відповідну реакцію уповноважених суб'єктів.

До одних із ключових суб'єктів, які зобов'язані виявляти та реагувати на випадки домашнього насильства щодо дітей, є поліцейські. Однак, вони є частиною суспільства, тому крім професійних знань, вмій та навиків, є носіями суспільних установок та підходів до виховання дітей, поширених в суспільстві. Саме ці установки та стереотипи можуть вплинути на неухильність виконання ними вимог законодавства щодо неприпустимості будь-яких проявів насильства щодо дітей. Згідно з результатами опитування поліцейських превентивної діяльності, проведеного Семікоп Н. в 2023 році в Одеській області, щонайменше у 37% опитаних поліцейських не сформована «нульова» толерантність до проявів насильства щодо дітей [16, с. 167]. Важливо, щоб нетерпиме ставлення до насильства було сформоване перш за все у представників суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству. Оскільки, як може особа проявляти нульову толерантність та застосовувати належне реагування на випадки насильства в інших сім'ях, якщо в її власній сім'ї насильство є звичним явищем або ж «ефективним методом виховання» [17, с. 125]. Тому під час підготовки правоохоронців слід звертати особливу увагу на формування у них нетерпимості до будь-яких проявів домашнього насильства щодо дітей. На наше переконання, формування нульової толерантності до насильства має бути складовою базового (первинного) рівня підготовки фахівців з питань запобігання та протидії домашньому насильству та наскрізно відображатись в єдиних стандартах підготовки, про доцільність розробки яких зазначалось в окремому дослідженні [18].

Слід наголосити, що результати досліджень [14, с. 28; 19, с. 175] свідчать, що однією із основних причин використання батьками фізичних покарань стосовно власних дітей є те, що в дитинстві вони самі піддавалися такого роду насильству. При цьому в основі цього лежить

зокрема незнання батьками інших методів підтримання дисципліни дітей. Так, 50% респондентів проведеного нами дослідження вважають, що найпопулярнішою причиною застосування батьками тілесних покарань дітей є те, що їх самим такими методами виховували. Респонденти віком 18-29 років частіше зазначали, що батьки не знають інших методів підтримання дисципліни (44%) [14, с. 28]. Це свідчить про важливість навчання батьків ненасильницьким методам виховання дітей. Слід додати, що більше половини респондентів (57%) вважають, що організація безкоштовних консультацій з психологами та педагогами допоможе покращити виховання. 40% респондентів вважають, що буде корисним поширення інформації про виховання від професійних психологів та педагогів через медіа. 34% респондентів підтримує ідею організації безкоштовних курсів з виховання дітей. Кожний четвертий респондент вважає, що будуть корисними заняття з відповідального батьківства в навчальних закладах [14, с. 47]. Результати дослідження також демонструють, що спостерігається зниження використання фізичних способів покарання з покоління у покоління. Це може відображати зростання рівня усвідомлення негативних наслідків таких методів і переорієнтацію на ненасильницькі способи дисциплінування. Проте «нульова» толерантність до будь-яких проявів насильства ще не сформована [14, с. 50].

Також звертає увагу, що 21% респондентів зазначили, що вперше чують про наявність в Україні законодавства, яке забороняє фізичні покарання дітей, а також покарання, які принижують гідність дитини [14, с. 34]. Це потенційно також впливає на ставлення до будь-яких проявів насильства щодо дітей, тому обумовлює необхідність підвищення обізнаності населення щодо правової заборони тілесних та інших принижуючих гідність дитини покарань, а також відповідальності у разі її порушення. Цікаво, що 27% респондентів зізнались в тому, що застосовують до дітей як покарання лайку, соромлення, крик [14, с. 22], тобто дії, які підпадають під ознаки психологічного насильства, що становить більшу кількість, ніж ті, хто зізнався, що застосовують тілесні покарання (від 8% до 11% респондентів). Слід зазначити, що застосування фізичних покарань до дітей останніми роками розглядають, зокрема в українському інформаційному полі, як соціально несхвалювану поведінку. Отже, необхідно посилити роз'яснювальну роботу серед населення щодо форм домашнього насильства

стосовно дітей та того, що психологічне насильство також принижує гідність дитини, завдає їй шкоду та є забороненим згідно чинного законодавства.

Проте в контексті формування нульової толерантності до насильства фокус уваги має бути спрямований не лише на батьків, а й на все суспільство, оскільки в ч. 3 ст. 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено обов'язок всіх осіб, яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами є або можуть бути діти, повідомляти про це уповноважених суб'єктів. Цікаво, що результати проведеного в 2023 році Одеським державним університетом внутрішніх справ за сприяння Консультативної місії Європейського Союзу соціального експерименту «Що обереш ти?» в м.Одеса свідчать, що 7,8% опитаних в ситуації, якщо стануть свідками того, що на дитячому майданчику мати або батько сварячи дитину, ляскає її по сидницях та шарпає за одяг, нічого не робитимуть, оскільки вважають, що якщо з дитиною її родичі, немає за що хвилюватись, це звичайне виховання. При цьому 17,2% опитаних зазначили, що хотіли б втрутитись, але не знають, як саме потрібно чинити в цьому випадку. Про повідомлення в поліцію зазначили лише 24,2% опитаних [20, с. 10]. Отже, важливо посилити роз'яснювальну роботу щодо протиправності насильницьких методів виховання, а також інформаційно-просвітницьку діяльність, спрямовану на навчання населення безпечним стратегіям втручання свідків в ситуацію насильства.

Висновок. Формування в суспільстві нульової толерантності до будь-яких проявів домашнього насильства щодо дітей є однією із важливих складових реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, в тому числі забезпечення дієвості положень національного законодавства щодо неприпустимості будь-яких проявів домашнього насильства щодо дітей. Наявні дослідження демонструють недостатній рівень нульової толерантності до будь-яких проявів домашнього насильства щодо дітей, зокрема поширені виправдання насильницьких діянь вихованням дітей, та актуалізують питання впровадження додаткових заходів для формування нетерпимості до насильства щодо дітей у будь-яких проявах та за будь-яких умов.

Особливий фокус уваги під час формування нульової толерантності до домашнього насильства щодо дітей має бути спрямований на фахівців, які

під час виконання своїх професійних обов'язків уповноважені виявляти та реагувати на випадки такого насильства, зокрема поліцейських.

Формування в суспільстві нульової толерантності до будь-яких проявів домашнього насильства щодо дітей вимагає комплексного підходу і може передбачати наступні напрями (проте не обмежуватись ними):

- впровадження різних форм навчання батьків ненасильницьким методам виховання дітей, зокрема безкоштовних консультацій з психологами та педагогами, поширення інформації про виховання від професійних психологів та педагогів через медіа, безкоштовних курсів з виховання дітей, навчальних занять з відповідального батьківства в закладах освіти тощо;

- підвищення обізнаності населення щодо протиправності насильницьких методів виховання, наявної правової заборони фізичних та інших принижуючих гідність дитини покарань, а також відповідальність у разі її порушення;

- проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо форм домашнього насильства стосовно дітей з фокусом уваги на те, що психологічне насильство також принижує гідність дитини, завдає їй шкоду та є забороненим згідно чинного законодавства;

- посилення інформаційно-просвітницької діяльності з навчання безпечним стратегіям втручання свідків в ситуацію домашнього насильства.

Література

1. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. (дата звернення: 10.08.2024).

2. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 р. № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 10.08.2024).

3. Толерантність. Словник іншомовних слів. URL: <https://slovník-inshomovnih-sliv.slovaronline.com/16555-%D0%A2%D0%9E%D0%9B%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%A2%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC>. (дата звернення: 10.08.2024).

4. Bratton, William J., and Norman Dennis. Zero tolerance: Policing a free society. 1997. 151 p. URL: <https://www.civitas.org.uk/pdf/cw35.pdf>. (дата звернення: 10.08.2024).

5. Wilson J.Q., Kelling G.L. Broken Windows. *Atlantic Monthly*. March 1982. P. 29-38. URL:

<https://cdn.theatlantic.com/media/archives/1982/03/249-3/132638105.pdf>. (дата звернення: 10.08.2024).

6. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>. (дата звернення: 10.08.2024).

7. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 10.08.2024).

8. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text. (дата звернення: 10.08.2024).

9. General comment no. 8 (2006). The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/583961?v=pdf>. (дата звернення: 10.08.2024).

10. General comment no. 13 (2011). The right of the child to freedom from all forms of violence. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g11/423/87/pdf/g1142387.pdf>. (дата звернення: 10.08.2024).

11. Пархоменко П. І. Діяльність Комітету ООН з прав дитини: практичний посібник. URL: <https://mart-ngo.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83-%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf>. (дата звернення: 10.08.2024).

12. Parliamentary Assembly Recommendation 1666 (2004). Europe-wide ban on corporal punishment of children. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=17235&lang=en>. (дата звернення: 10.08.2024).

13. Recommendation 1666 (2004). Europe-wide ban on corporal punishment of children. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=17235&lang=en>. (дата звернення: 10.08.2024).

14. Аналітичний звіт за результатами масового опитування дорослого населення м. Одеси / Ковальова О., Князева О., Кунявський М., Пальшков К., Харченко Н. Одеса: ОДУВС, 2024. 73 с.

15. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насиль-

ству та боротьбу із цими явищами та Пояснювальна доповідь. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e>. (дата звернення: 10.08.2024).

16. Семікоп Н. В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України щодо захисту дітей від домашнього насильства : дис. ... д-ра філос.: 081. Одеса, 2024. 248 с. URL: https://oduvs.edu.ua/uploads/Disertacziya_Semikop_N_V_028a9c1ea9.pdf. (дата звернення: 10.08.2024).

17. Ковальова О. В. Насильство в сім'ях поліцейських: чи існує проблема? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. №4. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/35.pdf. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-4/33>. (дата звернення: 10.08.2024).

18. Корнієнко М. В., Ковальова О. В. Єдині стандарти підготовки правників та правоохоронців як інструмент забезпечення дієвості державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Legal sciences and their role in the development of the legal culture of a modern man : Scientific monograph*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing". 2022. С. 257-314. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/223/6041/12611-1>. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-209-8-12>. (дата звернення: 10.08.2024).

19. Giles-Sims J., Straus M.A., Sugarman D. B. Child, maternal, and family characteristics associated with spanking. *Family Relations*, 1995, 44, P. 170-177. URL: <https://calio.dspacedirect.org/handle/11212/3148>. (дата звернення: 10.08.2024).

20. Звіт за результатами соціального експерименту «Що обереш ти?» в м. Одеса / Ковальова О., Березовенко Л. Одеса: ОДУВС, 2023. 19 с.

Ковальова О. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
професор кафедри адміністративної
діяльності поліції
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Пальшков К. Є.,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Одеського державного університету
внутрішніх справ